

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ

**НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ
НА МАКРО-, МЕЗО- ТА
МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
НА МІЖНАРОДНІЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СЕКЦІЯ
«СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ КРАЇНИ І РЕГІОНІВ»**

ОДЕСА 2015

УДК 311.213.3:330.34
ББК 65.051

Статистичні методи оцінки соціально-економічного розвитку країни і регіонів. Міжнародна науково-практична конференція «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях», Одеса 22-23.04.2015. Одеса, ОНЕУ. – 2015. – 41 с.

Автори:

Підгорний А.З. – к.е.н., професор, завідувач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Вітковська К.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Милашко О.Г. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Ольвінська Ю.О. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Погорелова Т.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Самотоєнкова О.В. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Семенова К.Д. – к.е.н., доцент кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Тарасова К.І. – к.е.н., викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету,

Піскун А.В. – викладач кафедри статистики Одеського національного економічного університету

У тезах доповідей наводяться результати дослідження науковців кафедри статистики щодо застосування сучасних статистичних методів для оцінки соціально-економічних процесів в Україні і окремих регіонах. Висновки та рекомендації авторів можуть бути корисними для викладачів, аспірантів і студентів, які займаються аналізом процесів, що відбуваються в суспільстві та економіці країни.

ЗМІСТ

Милашко О.Г. Індексний аналіз факторів туристичної діяльності.....	4
Погорєлова Т.В. Статистичний моніторинг фінансових результатів економічної діяльності Одещини	8
Самотоєнкова О.В. Статистичні аспекти дослідження ринку енергоресурсів в Україні.....	12
Ольвінська Ю.О. Проблеми соціально-економічного розвитку країн Євросоюзу	18
Вітковська К.В., Підгорний А.З. Методичні аспекти розрахунку втрат життєвого потенціалу населення на регіональному рівні.....	22
Семенова К.Д. Проблеми статистичного методу оцінювання ризиків на підприємствах	26
Тарасова К.І. Використання статистичної методології в оцінюванні внутрішніх ризиків підприємств	31
Піскун А.В. Основні макроекономічні пропорції України.....	37

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ В ОЦІНЮВАННІ ВНУТРІШНІХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан розвитку підприємництва в Україні характеризується високим рівнем невизначеності, залежністю від великої сукупності зовнішніх та внутрішніх факторів їх діяльності, а також постійно зростаючим рівнем ризику. В сучасних умовах окрім типових ризиків будь-якої функціонуючої ринкової системи виникають також ризики викликані різноманітними кризовими явищами, нестабільністю економічного і політичного розвитку, значними темпами інфляції, відсутністю чіткої законодавчої бази і частими змінами в ній, використанням застарілої технології та зношеного устаткування, низькою економічною культурою.

За таких обставин суб'єктам господарювання необхідно вміти оцінювати ступінь можливого впливу ризиків та управляти ними з метою зниження. Підприємцям потрібні знання теорії ризиків та її практичного застосування, своєчасне врахування факторів ризику при прийнятті важливих управлінських рішень, кваліфікована організація процесу оцінювання та зниження ризиків, що спрямована на швидку адаптацію діяльності підприємства до нестабільних та швидко мінливих умов зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування.

Саме оцінка ризику є основною складовою частиною теорії і практики управління ними[1,2]. Важливість оцінки доводить і той факт, що в законодавстві деяких економічно розвинених держав вже закріплені націлені на охорону здоров'я людей та середовища проживання стандарти і нормативи, засновані не тільки на гранично допустимих рівнях впливу, але й на пов'язаних з ними ризиках.

Призначення оцінки ризику – дати підприємству необхідну інформацію для прийняття рішень про доцільність участі у тому чи іншому проекті і передбачити заходи для захисту від можливих втрат.

За повнотою та важливістю вирішуваних задач розрізняють кількісну і якісну оцінку ризиків.

Кількісна оцінка передбачає числове визначення окремих ризиків, що впливають на діяльність підприємства, а також визначення ступеня ризику підприємства в цілому. Вона полягає у наданні ризику числового значення. Проведення цієї оцінки є особливо важливим, коли існує можливість вибору конкретного управлінського рішення із сукупності альтернативних варіантів.

На сьогодні вченими сформована множина принципів кількісної оцінки ризиків, серед яких основними є наступні:

- втрати від ризику незалежні один від одного;

- реалізація певного виду ризику не обов'язково збільшує або зменшує ймовірність виникнення іншого виду;
- максимально можливий збиток у разі реалізації певного ризику не повинен перевищувати фінансових можливостей підприємства [3,4].

Важливою складовою частиною кількісного аналізу є створення спеціальної програми або методології з контролю і виявлення нових ризиків і факторів, що їх обумовлюють.

Однією з найавторитетніших методик проведення ризик-менеджменту та зокрема якісного та кількісного аналізу ризику є підхід, запропонований компанією PricewaterhouseCoopers, що в одному із своїх досліджень за завданням InternationalFederationofAccounts виділила трирівневу систему факторів.

Згідно цього підходу модель визначення факторів ризику має наступний вигляд (рис. 1.):

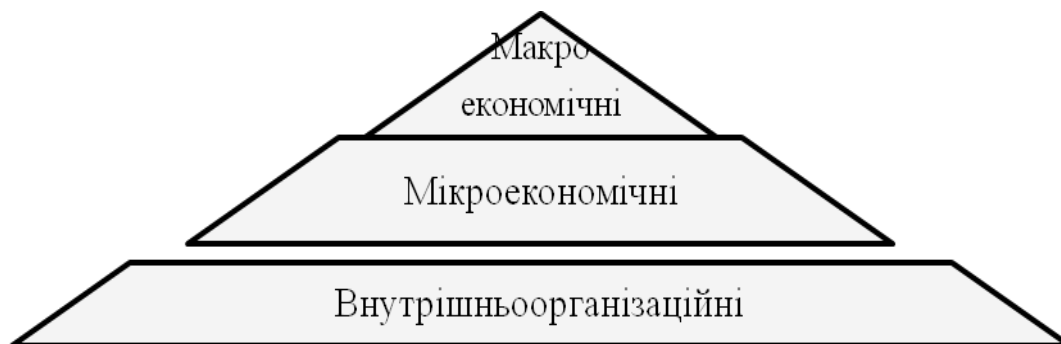

Рис. 1. Піраміда факторів ризику

Ця система визначення й аналізу ризиків виходить з того, що існує безліч джерел факторів ризику, які можна згрупувати в три класи: макроекономічні, мікроекономічні та внутрішньоорганізаційні фактори ризиків підприємства [5].

На першому рівні знаходяться системні ризикоутворюючі фактори, які підприємство практично не має можливості контролювати. Вони належать до різних складових оточення, в якому функціонує компанія. Це геополітичні, політичні, адміністративно-законодавчі, економічні, екологічні та зовнішні виробничі ризики. Макрооточення створює умови середовища перебування підприємства і в більшості випадків не носить специфічного характеру по відношенню до окремо взятої компанії.

На другому рівні знаходяться фактори ризиків, які підприємство не може контролювати, але має можливість дещо впливати на них. Це фактори ризику, які пов'язані з діяльністю партнерів, постачальників та конкурентів підприємства, а також митного контролю, з огляду на можливість експорту та імпорту товарів (тобто фактори комерційного ризику).

Макроекономічні й мікроекономічні фактори ризику в своїй сукупності формують зовнішнє середовище функціонування підприємства та являють собою фактори непрямого і прямого впливу відповідно.

На третьому рівні піраміди знаходяться внутрішньоорганізаційні фактори ризику – фактори, на які підприємство має змогу впливати: фактори ризику безпосередньої діяльності суб'єкта господарювання.

Головні фактори, що визначають рівень ризикованості господарської діяльності в Україні негативно позначаються на результатах виробничої активності основної маси підприємців – внутрішні.

Одним із основних методів оцінювання внутрішніх ризиків виступає статистичний метод. Він полягає у вивченні статистики втрат і прибутку, що мали місце на даному чи аналогічному підприємстві, з метою визначення ймовірності події та встановлення ризику. Метод широко застосовується в тих випадках, коли при проведенні кількісного аналізу підприємство має в своєму розпорядженні значний обсяг статистичної інформації по необхідних елементах системи, що аналізується, за певний період часу [6].

Схему оцінки внутрішніх ризиків підприємства за допомогою статистичних методів можна умовно розділити на два етапи.

На першому доцільне проведення попереднього статистичного аналізу ризиків на підприємстві. В рамках цього аналізу розраховуються основні показники статистичного методу дослідження – середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації [7].

Перший з цих показників характеризує якісну сторону ризику та показує, на скільки грошових одиниць відхиляється фінансовий результат підприємства від його середнього значення; другий – говорить про інтенсивність ризику та дозволяє виявити, в яку ризикову область потрапляє підприємство.

Оцінити ризик за допомогою запропонованих вище показників означає зробити ризики порівнюваними між собою.

Другий етап характеризується докладною оцінкою внутрішніх ризиків підприємства за допомогою коефіцієнтів фінансової статистики.

Одним з наслідків розвитку загального статистичного аналізу є розробка рейтингової системи оцінки діяльності підприємства, яка дає змогу узагальнити результати дослідження за показниками або критеріями та отримати якісний висновок стосовно функціонування підприємства в цілому. Цей метод спирається на використання відносних величин – показників-коефіцієнтів фінансового стану підприємства. Джерелом інформації для проведення такого аналізу є фінансова звітність, яка задовольняє потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених для їх конкретних інформаційних потреб і включає дані стосовно: придбання, продажу і володіння цінними паперами; участі у капіталі підприємства; оцінки спроможності підприємства своєчасно виконати свої зобов'язання; забезпечення зобов'язань підприємства тощо.

Основними формами фінансової звітності підприємств, в яких містяться показники, що характеризують результати їх діяльності є форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №3 «Звіт про рух грошових коштів» і форма №4 «Звіт про власний капітал».

Перевагами цих джерел інформації є наявність звітності на усіх підприємствах, однакова процедура розрахунку та відносна відкритість.

Однією з основних задач подальшого дослідження є відбір тих показників, на основі яких буде здійснюватися оцінка ризику. Ці показники мають бути такими, щоб усі особи, пов'язані з підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійним є підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством [8]. Інакше кажучи, кожна складова діяльності суб'єкта повинна бути охарактеризована.

В Україні на даний момент існує значна кількість методик фінансового аналізу, що надаються різними міністерствами і відомствами, однак майже всі вони мають спеціалізовану спрямованість та їх застосування ускладнюється недостатньою правовою і технологічно-культурною базою економіки. Загальна кількість фінансових показників, використовуваних для аналізу діяльності підприємства також дуже велика: їх більше сотні.

З метою вибору показників, що найбільш повно характеризують певні напрями діяльності підприємства, нами розглянуті наступні методики оцінки стану підприємств на основі фінансових показників:

- методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій;
- положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації;
- методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій;
- методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства;
- наукові публікації з діагностики підприємства.

Основними вимогами відбору коефіцієнтів для подальшого аналізу ми вважаємо наступні:

1. Фінансові показники повинні мати форму відносних величин.
2. При проведенні аналізу повинен бути присутнім фактор порівняння: порівнюються показники діяльності підприємства за різні проміжки часу або з еталоном.

Особливо ефективним, на наш погляд, є впорядкування розгляду фінансових показників за групами, що характеризують основні властивості діяльності підприємства: ліквідність і платоспроможність, ефективність менеджменту підприємства, прибутковість (рентабельність) його діяльності тощо.

Такий поділ можна зробити різними способами. Ми пропонуємо проводити аналіз наступних підсистем підприємства: рентабельність,

операційна система, майновий стан і управління активами, ліквідність, структура капіталу, обслуговування боргу.

Показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, доходність різних напрямків діяльності, окупність витрат тощо. Вони більш повно, ніж прибуток, характеризують кінцеві результати господарювання, адже їх величина показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами. Їх використовують для оцінки діяльності підприємства і як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні.

Показники операційного аналізу оцінюють динаміку прибутку підприємства. Доповненням до них служить аналіз операційних витрат, який здійснюється з метою оцінки динаміки частки різних видів витрат у структурі сукупних витрат підприємства.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан його основних засобів та величину їх зносу.

Показники ефективності управління активами виявляють тенденції у використанні ресурсів компанією. За допомогою цих показників можна з'ясувати, наскільки обсяг окремих видів активів у балансі відповідає справжній або майбутній господарсько-економічній діяльності компанії та визначити результати і ефективність поточної основної виробничої діяльності підприємства. Також ці показники дають змогу оцінити ефективність використання підприємством власних коштів.

Група показників ліквідності характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, ми маємо змогу аналізувати достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості.

Показники структури капіталу мають призначення показувати ступінь можливого ризику банкрутства підприємства у зв'язку з використанням позикових фінансових ресурсів. Однак ці показники цілком ґрунтуються на даних балансу, який є статичною характеристикою фінансового стану підприємства на певний момент часу. З цієї причини дані показники не дають повного представлення про платоспроможність компанії та її можливості оплачувати відсотки і основну суму боргу в обумовлені терміни, тобто обслуговувати борг. Отже, з метою усунути цей недолік, ми пропонуємо розраховувати групу показників обслуговування боргу.

Своєрідним додатковим способом проведення оцінки ризиків може бути метод аналізу латентних показників, а саме метод класичної та модифікованої таксономії, що дозволить, при наявності об'єктів для порівняння, визначити позицію підприємства щодо інших об'єктів господарювання за критерієм ступеня впливу ризиків. Для вирішення поставлених задач з практичної точки зору використовується система STATISTICA, а саме її модуль «Кластерний аналіз» [9].

Таким чином, в результаті застосування запропонованих статистичних методів оцінювання ризиків, на першому етапі дослідник має можливість провести швидкий аналіз загальної ситуації ризикованості на підприємстві та в галузі взагалі. За результатами другого етапу, з'являється можливість зробити більш детальні та ґрунтовні висновки стосовно ризикованості діяльності підприємства. Проведення запропонованого оцінювання може служити основою для визначення шляхів управління ризиками підприємницької діяльності.

Література:

1. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Система управління ризиками підприємства / К. Д. Семенова, К. І. Тарасова // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: Матеріали четвертої міжнар. наук.-практ. конф., 18 вересня 2015 р.– Одеса, Атлант, 2015. – С. 203-205.
2. Семенова К. Д. Виявлення та оцінка ризиків як елемент забезпечення конкурентоспроможності підприємства / К. Д. Семенова, К. І. Тарасова // Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Янкового. – Одеса: Атлант, 2013. – С. 337-352.
3. Семенова К. Д. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навчальний посібник / К. Д. Семенова. – Одеса, 2013. – 194 с.
4. Устенко О. Л. Предпринимательские риски: основы теории, методология оценки и управление / О. Л. Устенко. – К. : «Всесвіт», 1996. – 146 с.
5. Semenova K. Usage of statistical methodology in the risk assessment / K. Semenova, K. Tarasova // News of science and education. - Sheffield, UK: Science and Education Ltd, 2014. – № 3 (3). – С. 40-48.
6. Погорелова Т. В. Статистичні методи оцінювання фінансової діяльності підприємств та організацій / Т. В. Погорелова // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2007. – Вип. 25. – С. 276-282.
7. Янковой О. Г. Моделирование парных зв'язків в економіці / О. Г. Янковой. – Одеса : Optimum, 2001. – 198 с.

